

**LBRIS**

We know  
books

MARIA  
**MONTESSORI**

**MINTEA  
ABSORBANTĂ A  
COPILULUI**

Introducere de  
**Daniele Novara**



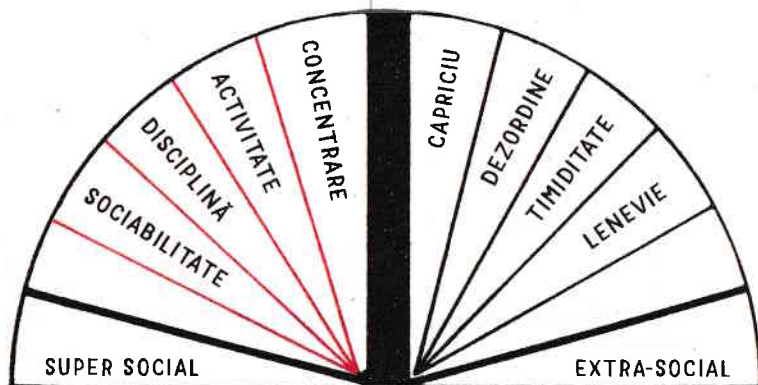


Figura 10. Segmentarea normală și deviantă a caracterului copilului

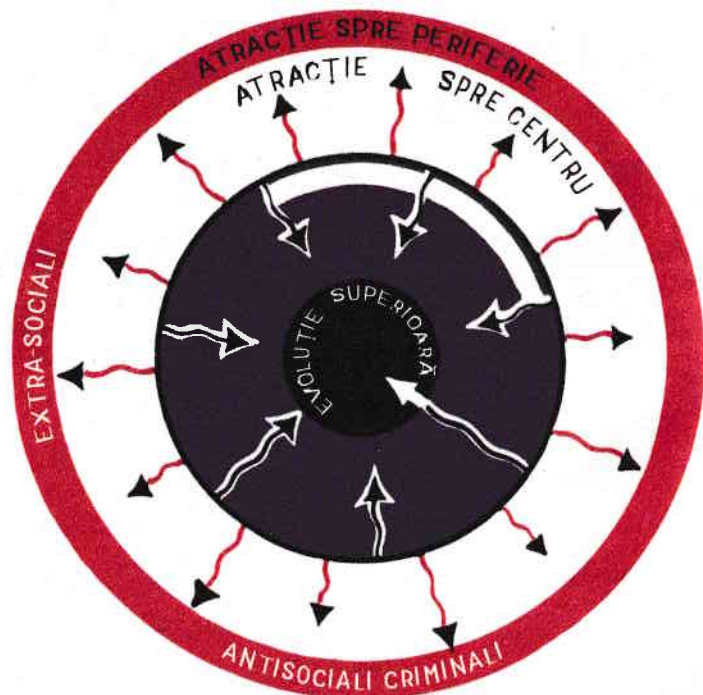


Figura 11. Cercuri de atracție către tipurile superioare și inferioare

## Cuprins

<i>Introducere</i> de Daniele Novara .....	5
<i>Nota editorului</i> .....	11
Copilul în reconstrucția lumii .....	13
Educație pentru viață .....	20
Perioadele de creștere .....	29
O nouă orientare .....	41
Miracolul creației. ....	46
Embriologie: comportament .....	60
Embrioul spiritual. ....	73
Dobândirea independenței .....	97
Îngrijiri asumate la începutul vieții. ....	111
Despre limbaj .....	122
Chemarea limbajului. ....	131
Obstacolele și consecințele lor. ....	141
Mișcare și dezvoltare totală .....	150
Inteligența și mâna .....	159
Dezvoltare și imitare .....	167
De la creatorul inconștient la lucrătorul conștient .....	173
Prelucrare ulterioară prin cultură și imaginație .....	178
Caracterul și defectele sale la copii .....	297
Contribuția socială a copilului: normalizare .....	206
Construirea caracterului este o realizare .....	213

Sublimarea instinctului de posesiune .....	220
Dezvoltare socială .....	225
Societate prin coeziune .....	235
Eroarea și controlul ei .....	247
Cele trei grade de supunere .....	254
Educatorea Montessori și disciplina .....	265
Pregătirea educatoarei Montessori .....	278
Sursa iubirii – copilul .....	289

**Ofertă completă  
BIBLIOTECA RAO**

**Nonficțiune pentru adulți**

Lorna Byrne

*De unde vine iubirea • Ingeri în părul meu •  
Ingeri la vârful degetelor mele*

Elsa Punset

*Un rucsac pentru întreg universul*

**ISTORIE**

Madeleine Albright  
Stefan Aust  
Trevor Barnes  
Neal Bascomb  
Judy Batalion  
Antony Beevor  
Ronen Bergman  
Nicholas Best  
Dieter Breuers  
Jean-Louis Bruguire

*Fascismul – un avertisment  
Complexul Baader – Meinhof  
Dublu exitus  
Ultima redută a iernii  
Diavoli sau zeițe  
Berlin  
Rădică-te și ucide primul  
Obiectiv Jablunka  
O istorie puțin altfel a războaielor și a prigoanilor lor  
Ceea ce n-am putut spune. 30 de ani de luptă  
împotriva terorismului*

John R. Bruning  
Garance Le Caisne  
Michael Cannell  
Christopher Clark

*Indestructibil  
Operațiunea Cezar  
Incendiar  
Somnambulii. Cum a intrat Europa în război în  
1914*

Josh Dean  
Michael Dobbs  
Mark Felton  
Richard J. Evans  
Peter Finn & Petra Couvée  
Ken Follett  
Matti Friedman  
Anne Garrels  
Adrian Gilbert  
David Grann  
David M. Guss

*Capturarea submarinului K-129  
Indezirabilii  
Castelul vulturilor  
Al Treilea Reich vol. II  
Afacerea Jivago  
Notre-Dame  
Spioni fără țară  
Țara lui Putin: O călătorie în Rusia reală  
WAFFEN-SS: Armata lui Hitler în război  
Crimele din Osage County  
Cele 21 de evadări ale locotenentului*

Stephen Harding  
Joel F. Harrington  
Roger Howard  
Agnes Humbert

*Alastair Cram  
Ultima bătălie  
Călăul credincios  
Operațiunea Damocles  
Resistență. Războiul nostru*

## COPILUL ÎN RECONSTRUCȚIA LUMII

---

Această carte este o verigă în dezvoltarea gândirii noastre și în lucrarea noastră pentru apărarea marilor forțe ale copilăriei.

Astăzi, în timp ce lumea este divizată și se caută formularea unor planuri pentru o viitoare reconstrucție, educația este universal considerată ca fiind unul dintre cele mai eficiente mijloace pentru această reconstrucție, deoarece este indubitabil că, din punct de vedere psihologic, omenirea se află sub nivelul pe care civilizația afirmă că l-a atins.

Eu însămi cred că umanitatea este departe de gradul de pregătire necesar pentru acea evoluție la care aspiră atât de mult: construirea unei societăți pașnice și armonioase și eliminarea războaielor. Oamenii nu sunt încă în măsură să controleze și să dirijeze evenimentele, devenind, în schimb, mai degrabă victima lor.

Deși educația este recunoscută ca fiind unul dintre mijloacele de a ridica omenirea, este considerată încă doar o educație a minții bazată pe concepte vechi, fără a avea în vedere obținerea, prin intermediul ei, a unei forțe inovatoare și constructive.

Nu am nicio îndoială că filosofia și religia trebuie să aducă o contribuție imensă la reînnoire. Dar câți filosofi există în lumea ultra civilizată de astăzi și câți au existat în trecut și vor exista în viitor? Idei nobile și sentimente înalte au existat întotdeauna și au fost transmise mereu prin educație, dar războaiele nu s-au oprit niciodată. Și dacă educația

ar trebui mereu concepută conform vechilor scheme de transmitere a cunoștințelor, nu ar mai fi nimic de sperat pentru viitorul lumii. Ce contează transmiterea cunoștințelor, dacă formarea generală a omului este neglijată? Există, dar ignorată, o entitate psihică, o personalitate socială, imensă pentru mulțimea de indivizi, o putere a lumii, care trebuie luată în considerare; dacă ajutorul și salvarea pot veni, vor veni doar de la copil, deoarece copilul este constructorul omului.

Copilul este înzestrat cu puteri necunoscute ce pot conduce spre un viitor luminos. Dacă, într-adevăr, dorim să ne îndreptăm spre o reconstrucție, scopul educației trebuie să fie dezvoltarea potențialului uman.

În timpurile moderne, viața psihică a nou-născutului a stârnit un mare interes, iar unii psihologi au făcut un obiect de observație din dezvoltarea copilului încă de la primele trei ore de la naștere. Alții, după studii atente, au ajuns la concluzia că primii doi ani de viață sunt cei mai importanți în dezvoltarea omului.

Măreția personalității umane începe odată cu nașterea omului. Această afirmație, cu totul mistică, duce la o concluzie care poate părea ciudată: educația ar trebui să înceapă de la naștere. Dar, practic vorbind, cum putem educa un copil abia născut sau în primul sau în al doilea an de viață? Cum putem preda lecții unei creaturi mici, care nu înțelege cuvintele noastre și nici măcar nu știe cum să se miște? Poate, când vorbim de educarea copiilor mici, să ne referim doar la igienă? Cu siguranță nu.

În acest timp, educația trebuie să fie înțeleasă ca ajutor pentru dezvoltarea puterilor psihice innăscute ale individului uman; adică într-o formă de învățare care nu implică folosirea cuvântului vorbit.

### Bogăția nefolosită

Observațiile recente au demonstrat, în mod amplu, că, de fapt, copiii sunt dotați cu o natură psihică specifică lor, ceea ce ne indică o nouă cale pentru educație – o formă diferită, care se referă la

umanitate în sine și care nu a fost încă luată în considerare. Adevărata energie constructivă, vitală și dinamică a copiilor a rămas ignorată de-a lungul mileniilor; la fel cum oamenii au călcat mai întâi pe pământ și ulterior au cultivat suprafața acestuia, fără să cunoască și nici să se preocupe de bogățiile imense ascunse din adâncurile sale, la fel și omul modern progresează în civilizație fără să cunoască comorile ascunse din lumea psihică a copilului.

De la începutul umanității, omul a continuat să reprime și să distrugă aceste energii, cărora doar acum câțiva au început să le intuiască existența. De exemplu, Carrel scrie: „Perioada copilăriei timpurii este, fără îndoială, cea mai bogată. Ea trebuie să fie folosită în toate modurile posibile și imaginabile, prin intermediul educației. Pierderea acestei perioade este ireparabilă. În loc să neglijăm anii de început ai vieții, este de datoria noastră să-i cultivăm cu cea mai mare atenție”.<sup>1</sup>

Omenirea începe să conștientizeze importanța acestei bogății încă neexploatare; ceva cu mult mai prețios decât aurul: însuși spiritul uman.

Primii doi ani de viață deschid un orizont nou, dezvăluind legi de construcție psihică până acum necunoscute. Copilul însuși ne-a făcut darul acestei revelații; ne-a dezvăluit o psihologie a sa complet diferită de cea a adultului. Iată noua cale! Nu profesorul aplică psihologia copiilor, ci copiii își dezvăluie psihologia în fața cercetătorului.

Toate acestea pot părea obscure, dar vor deveni imediat clare dacă le vom explora în detaliu: copilul are o minte capabilă să absoarbă cunoștințe și puterea de a se instrui singur; o observație superficială este suficientă pentru a demonstra acest lucru. Copilul vorbește limba părinților săi; învățarea unei limbi este o mare realizare intelectuală, nimeni nu i-a predat-o copilului, dar el va ști să folosească perfect cuvintele pentru lucruri, verbe, adjective.

<sup>1</sup> Carrel, Alexis, *L'homme cet inconnu*, Librairie Plon, Paris 1935, p. 222 (trad. it. *L'uomo questo sconosciuto*, Marcovalerio, Torino, 2016).

Urmărirea dezvoltării limbajului la copil este un studiu de interes imens și toți cei care s-au preocupat de el, care i s-au dedicat, sunt de acord că folosirea cuvintelor și a denumirilor, a primelor elemente ale limbajului, se încadrează într-o anumită perioadă a vieții, ca și cum o regulă precisă de timp guvernează această manifestare a activității copilăriei. Copilul pare să urmeze cu fidelitate un program strict, impus de natură, cu o precizie atât de punctuală încât nicio școală, indiferent de cât de bine ar fi condusă, nu ar putea să îl concureze. Continuând să urmeze acest program, copilul învață apoi cu o diligență impecabilă iregularitățile și construcțiile sintactice ale limbajului.

## Anii vitali

În profunzimea fiecărui copil există, aș putea spune, un învățator vigilent, care poate obține rezultate de la orice copil, indiferent în ce țară se află. Singurul limbaj pe care omul îl învață perfect este, fără îndoială, cel dobândit în primele etape ale copilăriei, când nimeni nu-i poate oferi copilului o educație; nu numai atât, dar dacă mai târziu copilul, ajuns la maturitate, trebuie să învețe o limbă nouă, niciun ajutor din partea unui profesor nu va reuși să-l facă să vorbească o limbă nouă cu aceeași precizie cu care vorbește limba dobândită în fragedă copilărie. Există, deci, o forță psihică, iar aceasta ajută la dezvoltarea copilului. Și nu numai în ceea ce privește limbajul; la vârsta de doi ani, el va fi capabil să recunoască toate persoanele și lucrurile din mediul său. Dacă ne gândim la acest lucru, devine din ce în ce mai evident că munca de construcție realizată de copil este impresionantă și că tot ceea ce noi deținem a fost construit de copil, de acel copil care am fost în primii doi ani de viață. Pentru acel copil, nu este vorba doar de recunoașterea a ceea ce este în jurul nostru sau de înțelegerea mediului nostru și adaptarea la el, ci și, într-un moment în care nimeni nu-l poate învăța pe copil, de

formarea complexului a ceea ce va fi intelectul nostru și schița sentimentului nostru religios, a sentimentelor noastre naționale și sociale specifice. Este ca și cum natura ar fi protejat fiecare copil de influența inteligenței umane pentru a da prioritate învățatorului interior, care îl inspiră; posibilitatea de a edifica o construcție psihică completă înainte ca inteligența umană să poată intra în contact cu spiritul său și să îl influențeze. La vârsta de trei ani, copilul și-a pus deja bazele personalității umane și are nevoie de ajutorul special al educației școlare. Dobândirile pe care le obține sunt de așa natură, încât se poate spune că acel copil, care intră în școală la trei ani, este deja un om datorită dobândirilor sale. Psihologii afirmă că, în cazul în care comparăm capacitatea noastră ca adulți cu aceea a copilului, ar fi nevoie de șazece de ani de muncă grea pentru a realiza ceea ce copilul a realizat în primii săi trei ani; și ei folosesc aceleași cuvinte pe care le-am folosit eu: „la trei ani, copilul este deja un om”, chiar dacă această capacitate unică a copilului de a absorbi din mediul înconjurător nu s-a epuizat încă pe parcursul acestei perioade timpurii.

În școlile noastre timpurii<sup>1</sup>, copiii veneau la trei ani; nimeni nu le putea preda pentru că nu erau receptivi, însă ei aveau să ne ofere revelații uimitoare despre măreția minții umane. A noastră era mai degrabă o Casă a Copiilor decât o școală în adevăratul sens al cuvântului; adică un ambient special pregătit pentru copil, în care acesta asimilează orice cultură răspândită în mediul înconjurător fără a avea nevoie de învățătură. Copiii din școlile noastre timpurii aparțineau celor mai simple clase ale poporului, iar părinții lor erau analfabeți. Și totuși, acei copii, la cinci ani, știau să citească și să scrie, și nimeni nu le-a predat direct. Dacă vizitatorii școlii întrebau: „Cine te-a învățat să scrii?“, copiii, uimiți, răspundeau adesea: „Învățat? Nimeni nu m-a învățat“.

<sup>1</sup> Echivalentul grădinițelor în sistemul românesc de învățământ. (n.red.)

Părea atunci un miracol că acei copii de patru ani și jumătate, știau să scrie și că au ajuns atât de departe fără a avea senzația că primesc o învățătură.

Presa a început să vorbească despre „dobândirea spontană a culturii”; psihologii se întrebau dacă acești copii nu erau diferiți de ceilalți și noi înșine am rămas mult timp perplecși. Doar după experimente repetate am ajuns la certitudinea că toți copiii, fără deosebire, au această capacitate de a „absorbi” cultura. Dacă lucrurile stau așa - ne-am spus atunci -, dacă acea cultură poate fi dobândită fără efort, să punem copilul în situația să „absoarbă” și alte elemente de cultură. Am văzut cum copilul „absoarbe” mult mai mult decât cititul și scrisul: botanica, zoologia, matematica, geografia, toate cu aceeași ușurință, spontan, fără efort. Am descoperit astfel că educația nu este ceea ce oferă profesorul, ci este un proces natural, care se desfășoară spontan în individul uman; că nu se dobândește ascultând cuvinte, ci prin experiențe efectuate în mediul inconjurător. Rolul profesorului nu este acela de a vorbi, ci de a pregăti și de aranja o serie de motive de activitate culturală, într-un mediu pregătit special.

Experiențele mele, realizate în diferite țări, au durat mai mult de patruzeci de ani și, pe măsură ce copiii creșteau, părinții mă rugau să continui educația copiilor lor mai marișori. Am descoperit astfel că activitatea individuală este singura facultate care stimulează și produce dezvoltarea și că acest lucru este valabil atât pentru cei mici, de vârstă preșcolară, cât și pentru copiii din școlile primare și cele mai avansate.

## Se ridică Noul Om

A apărut în fața ochilor noștri o nouă imagine; nu era imaginea unei școli sau a unei educații. Era Omul care se ridica, Omul care își dezvoltă adevăratul caracter în dezvoltarea sa liberă; care își

demonstra măreția atunci când nicio opresiune mentală nu venea să îi limiteze activitatea interioară și nu apăsa asupra sufletului său.

Susțin, prin urmare, că orice reformă educațională trebuie să se bazeze pe dezvoltarea personalității umane. Omul însuși ar trebui să devină centrul educației și este necesar să avem în vedere faptul că omul nu se dezvoltă la universitate, ci își începe dezvoltarea mentală de la naștere și o realizează, cu cea mai mare intensitate, în primii trei ani de viață. În această perioadă, mai mult decât în oricare alta, este necesară o grijă atentă. Dacă acționăm conform acestui imperativ, copilul, în loc să fie pentru noi o povară, se va revela drept cea mai mare și mai reconfortantă minune a naturii. Ne vom afla astfel în fața copilului pe care nu-l mai considerăm ca pe o ființă fără putere, similar unui recipient gol care trebuie umplut cu înțelepciunea noastră; ci demnitatea sa se va dezvălui în fața ochilor noștri pe măsură ce îl vom vedea ca pe constructorul inteligenței noastre, ca pe ființa care, ghidată de un pedagog interior, lucrează neobosit, bucuros și fericit, conform unui program precis, la construirea acelei minuni a naturii care este Omul. Noi, profesorii, putem doar să ajutăm la opera deja realizată, așa cum servitorii își ajută maestrul. Vom deveni astfel martori ai dezvoltării sufletului uman; ai apariției Omului Nou, care nu va fi o victimă a evenimentelor, ci, datorită clarității viziunii sale, va deveni capabil să dirijeze și să modeleze viitorul societății umane.

## EDUCAȚIE PENTRU VIAȚĂ

### Școala și viața socială

Este necesar să avem, încă de la început, o idee despre ceea ce înțelegem prin educație pentru viață, începând de la naștere, și este necesar să intrăm în detaliile problemei. Recent, liderul unui popor, Gandhi, a anunțat necesitatea nu numai de a extinde educația pe întregul curs al vieții, ci și de a face din „apărarea vieții” centrul educației. Și este pentru prima dată când o astfel de declarație este făcută de un „lider” politic și spiritual. Știința, pe de altă parte, nu numai că a exprimat deja această nevoie, dar, încă de la începutul secolului nostru, a demonstrat că ideea extinderii educației pe durata întregii vieți are posibilitatea de a fi implementată cu un succes cert. Chiar și așa, acest concept de educație nu a intrat încă în câmpul de acțiune al vreunui minister al educației publice.

Educația de astăzi este plină de metode, scopuri și finalități sociale, dar, cu toate acestea, se poate spune că nu ia în considerare viața însăși. Dintre numeroasele metode oficiale de educație din diferite țări, niciuna nu își propune să asiste individul de la naștere și să-i protejeze dezvoltarea. Astăzi, educația, așa cum este concepută, este independentă atât de viața biologică, cât și de cea socială. Toți cei care intră în lumea educației ajung să fie izolați de societate. Elevii sunt obligați să respecte regulile stabilite de instituția la care învață și să respecte

programele recomandate de ministerele educației. Se poate spune că, nici în trecutul mai recent, condițiile sociale și fizice ale elevilor nu au fost luate în considerare ca aspecte care ar putea afecta cel puțin școala în sine. Astfel, dacă elevul era subnutrit sau dacă avea deficiențe de vedere sau auz, care îi reduceau posibilitățile de învățare, el era, fără îndoială, clasificat cu note mai mici. În vremuri ulterioare, defectele fizice au fost luate în considerare, dar numai din punctul de vedere al sănătății fizice, în vreme ce, nici astăzi, nimeni nu consideră că mintea elevului poate fi amenințată și poate suferi prejudicii din cauza unor metode educaționale defectuoase și necorespunzătoare. Direcția Noului Educații, de care a fost interesat Claparède<sup>1</sup>, ia în considerare mai degrabă *cantitatea* de discipline incluse în programe, urmărind să le reducă pentru a evita oboseala psihică. Dar nu se referă la problema modului în care elevii și-ar putea îmbogăți cultura fără a se obosi. În majoritatea școlilor oficiale de stat, ceea ce contează este ca programul să fie realizat. Dacă spiritul tinerilor universitari este afectat de deficiențe sociale și de întrebări politice, care provoacă adevăruri incitante, cuvântul de ordine este că tânărul nu trebuie să se preocupe de politică, ci trebuie să-și continue studiile până la finalizarea lor. Astfel se întâmplă ca tânărul, după absolvirea facultății, să aibă o inteligență atât de limitată și de sacrificată, încât nu va putea identifica și evalua problemele vremurilor în care trăiește.

Mecanismele școlare sunt străine vieții sociale contemporane deoarece aceasta pare a fi exclusă, împreună cu problemele sale, din domeniul educațional. Lumea educației este un fel de insulă pe care indivizii, detașați de lume, se pregătesc pentru viață, rămânând străini de aceasta. Se poate întâmpla, de exemplu, ca un student să sufere de tuberculoză și să moară din cauza bolii; nu este, oare, un lucru trist că școala în care învață îl ignoră atunci când este bolnav, după

<sup>1</sup> Édouard Claparède a fost un neurolog și pedagog elvețian, specialist în psihologie infantilă. În 1912, a fondat, la Geneva, Institutul Rousseau. Împreună cu vărul său, Théodore Flournoy, a fondat „Arhivele de psihologie”. (n.tr.)

care va apărea apoi brusc, print-o delegație oficială, la înmormântarea lui? Există indivizi extrem de nervoși care, atunci când intră în lume, ajung să fie inutili lor înșiși și provoacă durere pentru familie și prieteni. Cu toate acestea, autoritatea școlară nu este obligată să se intereseze de cazuri particulare de psihologie, iar un astfel de absentism are o justificare deplină în reglementările care îi atribuie școlii sarcina de a se ocupa doar de studii și examene. Cei care le trec vor primi o diplomă sau o licență. Iată, pentru vremurile noastre, punctul de sosire al școlii. Cercetătorii problemelor sociale subliniază că absolvenții școlilor și licențiații facultăților nu numai că nu sunt pregătiți pentru viață, dar, în cele mai multe cazuri, dispun chiar de posibilități limitate. Statisticile relevă o creștere impresionantă a numărului nebunilor, criminalilor, al indivizilor considerați „ciudați”. Sociologii invocă școala ca un remediu pentru atâtea rele; dar școala este o lume în sine, o lume închisă în fața problemelor sociale; nu este obligată să le ia în considerare și să le cunoască. Este o instituție socială cu o tradiție prea îndelungată pentru ca reglementările sale să poată fi schimbate din oficiu; doar o forță care acționează din exterior va putea modifica, reînnoi și chiar remedia deficiențele care însoțesc educația la toate nivelurile, la fel cum, din păcate, însoțesc și viața celor care merg la școală.

### Vârsta preșcolară

Ce se întâmplă cu copilul de la naștere până la vârsta de șase sau șapte ani? Școala propriu-zisă nu este interesată de această vârstă, așa că ea se numește preșcolară, de parcă ar fi străină ariei predării oficiale. Și, pentru nou-născuți, ce ar putea face școala? Acolo unde au apărut instituții pentru preșcolari, acestea sunt rareori dependente de autoritatea centrală de învățământ sau de ministerul educației. Ele sunt, de obicei, controlate de municipalități sau de instituții private, care urmăresc adesea scopuri benefice. Interesul pentru

protejarea vieții mentale a celor mici, ca problemă socială, nu există; mai mult, societatea afirmă, pe de altă parte, că cei mici aparțin familiei și nu statului.

Noua importanță acordată primilor ani de viață nu a determinat măsuri speciale; singurul gând era schimbarea vieții de familie, în sensul că educația mamei este acum considerată necesară. Dar familia nu face parte din școală, ci din societate. Ca urmare, personalitatea umană, sau grija față de personalitatea umană, este împărțită: pe de o parte, familia, care face parte din societate, dar care trăiește izolat și neglijată sau ignorată de societate; pe de altă parte, școala, de asemenea izolată de societate, și apoi universitatea. Nu există o concepție unitară, o grijă socială pentru viață, ci fragmente care se ignoră reciproc și care se referă, succesiv sau alternativ, la școală, familie și universitate, concepute ca școală, care afectează ultima parte a perioadei educaționale. Chiar și noile științe, care dezvăluie răul acestei izolări, precum psihologia socială și sociologia, sunt izolate de școală. Prin urmare, nu există un sistem real care să ajute la dezvoltarea vieții. Conceptul de educație, înțeles în acest sens, nu este nou pentru știință, dar în domeniul social nu a fost încă implementat. Și acesta este pasul pe care va trebui să-l facă, în curând, civilizația: drumul a fost marcat, criticile au scos la iveală erorile condițiilor actuale, alții au identificat remediul ce trebuie adus diferitelor faze ale vieții, astăzi totul este pregătit pentru construcție. Contribuțiile științei pot fi comparate cu pietrele care au fost deja așezate pentru această construcție; este necesar să găsim pe cineva care să ia pietrele și să le pună una peste alta, pentru a ridica noul edificiu necesar civilizației.

### Sarcina educației și a societății

Conceptul unei educații care își asumă viața drept centru al funcției sale modifică toate ideile educaționale anterioare. Educația nu trebuie să se mai bazeze pe o programă prestabilită, ci pe cunoașterea